

ROBERT KUCYK

OCENA STANU ZAGROŻEŃ KLUSOWNICTWEM RYBACKIM NA WODACH ŚRÓDLĄDOWYCH POLSKI

Komenda Wojewódzka PSR w Warszawie
ul. Żółkiewskiego 17, 05-075 Warszawa-Wesoła
e-mail: komwoj@psr.waw.pl

Państwowa Straż Rybacka jest wyodrębnioną jednostką organizacyjną, podległą bezpośrednio wojewodzie, której zadaniem jest kontrola przestrzegania Ustawy z dnia 18 kwietnia 1985 r. *o rybactwie śródlądowym* (Dz.U. z 1985 r., Nr 21, poz. 91 z późn. zm.) oraz przepisów wykonawczych, wydanych na jej podstawie. Strażnicy są umundurowani i uzbrojeni w broń palną, mają prawo użycia środków przymusu bezpośredniego oraz nakładania grzywny w drodze mandatu karnego. Posiadają zatem wystarczające narzędzia prawne i środki techniczne, aby skutecznie działać w zakresie ochrony wód śródlądowych przed klusownictwem rybackim.

Struktura Straży

Państwowa Straż Rybacka w Polsce realizuje swoje zadania przez 16 komend wojewódzkich:

1. Komenda Wojewódzka PSR w Opolu,
2. Komenda Wojewódzka PSR w Gdańsku,
3. Komenda Wojewódzka PSR we Wrocławiu,
4. Komenda Wojewódzka PSR w Rzeszowie,
5. Komenda Wojewódzka PSR w Suwałkach,
6. Komenda Wojewódzka PSR w Poznaniu,
7. Komenda Wojewódzka PSR w Katowicach,
8. Komenda Wojewódzka PSR w Szczecinie,
9. Komenda Wojewódzka PSR w Gorzowie Wielkopolskim,
10. Komenda Wojewódzka PSR w Bydgoszczy,
11. Komenda Wojewódzka PSR w Lublinie,
12. Komenda Wojewódzka PSR w Łodzi,
13. Komenda Wojewódzka PSR w Krakowie,
14. Komenda Wojewódzka PSR w Olsztynie,
15. Komenda Wojewódzka PSR w Kielcach,
16. Komenda Wojewódzka PSR w Warszawie.

Trzy komendy: w Lublinie, Krakowie i Katowicach, działają w strukturach urzędów wojewódzkich, pozostałe 13 komend to w pełni odrębne jednostki, które prowadzą własną księgowość, kadry i we własnym zakresie przeprowadzają zamówienia publiczne.

Skala problemu

W Polsce znajduje się **680 333 ha wód śródlądowych** wymagających ciągłej kontroli pod kątem przestrzegania ustawy *o rybactwie śródlądowym* oraz przepisów wydanych na jej podstawie. We wszystkich patrolach terenowych Państwowej Straży Rybackiej na terenie całego kraju zatrudnionych jest tylko **357** strażników. Średnio na jednego strażnika Państwowej Straży Rybackiej w Polsce przypada **1905** ha wód do kontrolowania.

Zagrożenia

Kłusownictwo rybackie

Do kłusownictwa rybackiego zalicza się stosowanie:

- kłusownictwa sieciowego (sieci typu drygawica, wonton, raczniki, żaki),
- sznurów hakowych,
- metod kaleczących, tzw. „szarpaków”,
- elektrycznych narzędzi połowowych,
- innych urządzeń i pułapek (podrywki, kłomle, wieńcierze),
- połowu ryb w obrębach ochronnych.

Zgodnie z art. 27a Ustawy *o rybactwie śródlądowym*, kłusownictwo rybackie jest przestępstwem, za które grozi kara grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat dwóch. Dodatkowo sąd orzeka nawiązkę na rzecz pokrzywdzonego uprawnionego do rybactwa oraz przepadek wszystkich przedmiotów, które służyły do popełnienia przestępstwa, a także przepadek przedmiotów pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z przestępstwa.

Na uwagę zasługuje metoda kalecząca, czyli tzw. „szarpak”. Polega ona na zarzuceniu dużej i ostrej kotwicy w miejsce, w którym masowo gromadzą się ryby. Po wpadnięciu kotwicy pomiędzy ryby, kłusownik wykonuje silne szarpnięcie wędziskiem – stąd nazwa „szarpak” – kotwica wbija się w ciało ryby, np. w brzuch, który jest miękki i z reguły ulega rozerwaniu. Wiele ryb w ten sposób zahaczonych spada z haków podczas holu, a następnie, w wyniku okaleczeń powoli ginie. Jest to jedna z najbardziej brutalnych metod kłusowniczych, która była bardzo popularna w Polsce. Obecnie, dzięki pracy służb odpowiedzialnych za ochronę wód, metoda ta stosowana jest coraz rzadziej.

Wykroczenia wędkarskie

Kolejne zagrożenie polskich wód, to wykroczenia popełniane przez wędkarzy. Presja wędkarska na rybostan wód śródlądowych jest wielka. W Polsce mamy 45 okręgów PZW zrzeszających ponad 600 tys. osób. Najczęstsze wykroczenia popełniane przez osoby dokonujące amatorskiego połowu ryb, to połów ryb:

- bez wymaganych dokumentów (karta wędkarska, zezwolenie),
- objętych okresem ochronnym,
- objętych wymiarem ochronnym,
- na więcej niż dwie wędkę jednocześnie.

Za powyższe wykroczenia na podstawie art. 27a i 27b Ustawy o rybnactwie *śródlądowym* grozi kara grzywny w postępowaniu mandatowym lub sądowym. Dodatkowo sąd orzeka: obowiązek naprawienia szkody na wniosek pokrzywdzonego lub nawiązkę w wysokości od pięciokrotnej do dwudziestokrotnej wartości ryb, przepadek przedmiotów służących do popełnienia wykroczenia, a także przedmiotów pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z wykroczenia, trwałe odebranie karty wędkarskiej bądź jej przekazanie do depozytu sądowego na okres nie krótszy niż 12 miesięcy. Ponadto, sąd orzeka o podaniu orzeczenia do publicznej wiadomości, na koszt ukaranego.

Kontrola targowisk

Kolejne działania podejmowane przez PSR, to kontrola targowisk pod kątem nielegalnego handlu rybami oraz narzędziami kłusowniczymi. Działania zmierzają do ograniczenia sprzedaży ryb złowionych przez kłusowników oraz ograniczenia możliwości zaopatrywania się w sprzęt kłusowniczy na bazarach. Akcje przeprowadzane są wspólnie z policją i strażą graniczną. Zmierzają one do ujęcia osób handlujących sprzętem kłusowniczym i zatrzymania narzędzi kłusowniczych.

Ekologia

Państwowa Straż Rybacka w swoich działaniach nie ogranicza się wyłącznie do zwalczania kłusownictwa rybackiego. Zgodnie z art. 23a ust. 6 Ustawy o rybnactwie *śródlądowym*, strażnikowi Państwowej Straży Rybackiej przysługują uprawnienia określone odrębnymi przepisami odnoszącymi się do Państwowej Straży Łowieckiej, Straży Parku Narodowego i do strażników leśnych. Powyższa delegacja ustawowa pozwala Państwowej Straży Rybackiej na przeprowadzanie skutecznych interwencji na rzecz ochrony środowiska.

Patrole PSR zwalczają m.in.: nielegalne wysypiska śmieci, wycinki drzew, niszczenie wałów przeciwpowodziowych oraz zanieczyszczenia wód powierzchniowych. Ponadto, przy współpracy z innymi służbami, strażnicy uczestniczą w likwidacji skutków klęsk żywiołowych, takich jak przyducha i powódzie.

Dzięki zaangażowaniu Państwowej Straży Rybackiej w ochronę przyrody, przez tworzenie programów proekologicznych, Straż otrzymuje pomoc finansową w formie dotacji na zakup sprzętu technicznego, zarówno z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, jak i z wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Współpraca z innymi służbami

Wspólne akcje

Ze względu na ograniczone możliwości etatowe, Państwowa Straż Rybacka realizuje swoje zadania przy współpracy z innymi służbami. Współpraca polega na organizowaniu działań takich, jak:

- akcje przeciwkłusownicze i kontrole osób dokonujących amatorskiego bądź zawodowego połowu ryb, przy współpracy z policją, Społeczną Strażą Rybacką, strażą leśną oraz strażami gminnymi,
- przeszukania miejsc zamieszkania sprawców przestępstw ujętych na „gorącym” uczynku, przy współpracy z policją,
- kontrola targowisk przy współpracy z policją, strażą graniczną, Społeczną Strażą Rybacką oraz strażami gminnymi,
- likwidacja skutków nadzwyczajnych zagrożeń i klęsk żywiołowych, przy współpracy z Państwową Strażą Pożarną, Ochotniczą Strażą Pożarną, policją i strażą graniczną.

Szkolenia

Zaprzyjaźnione służby – policja, straż graniczna oraz wydziały zdrowia urzędów wojewódzkich – przeprowadzają dla strażników PSR szkolenia. Zakres tematyczny takich szkoleń obejmuje:

- zasady użycia, przechowywania i transportowania broni palnej bojowej (szkolenie teoretyczne plus praktyczne połączone ze strzelaniem) – organizowane przez policję i straż graniczną,
- taktykę i technikę podejmowania interwencji – organizowane przez policję i straż graniczną,
- udzielanie pomocy przedmedycznej – organizowane przez wydziały zdrowia urzędów wojewódzkich.

Szkolenia są nieodpłatne, dzięki temu oszczędzone pieniądze w budżecie PSR można przeznaczyć później na wykonywanie patroli terenowych. Specjalistyczne szkolenia przyczyniają się do podniesienia jakości interwencji podejmowanych przez strażników.

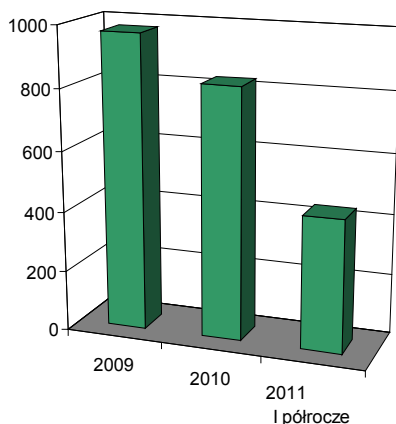
Potwierdzanie danych osobowych

Dzięki współpracy urzędów wojewódzkich z wydziałami bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego, patrole Państwowej Straży Rybackiej potwierdzają telefonicznie dane osobowe osób zatrzymanych w związku z popełnieniem wykroczenia lub przestępstwa. To rozwiązanie usprawniło działania podejmowane przez PSR, przez znaczne skrócenie czasu podejmowanych interwencji.

Statystyka

Przestępstwa

Wykresy obrazują liczbę zatrzymanych sprawców w skali roku, tzw. „twardego klusownictwa”, tj. osób klusujących przy użyciu sieci, sznurów hakowych, narzędzi elektrycznych. Dzięki współpracy z mediami, PSR nawiązała dobry kontakt ze społeczeństwem. Działania służby są nagłaśniane w mediach regionalnych, a także za pośrednictwem internetu. Relacje z działań zawsze są kończone apelem o informowanie PSR o wszelkich przejawach klusownictwa. Otwarcie się na społeczeństwo za pośrednictwem mediów spowodowało, że PSR ujmuje coraz więcej klusowników, w wyniku informacji przekazanych przez wędkarzy. Działania te spowodowały, że klusownicy przestali czuć się bezkarni i porównując dane statystyczne z 2009 roku, w 2010 roku obserwowano spadek liczby przestępstw związanych z klusownictwem rybackim w Polsce.

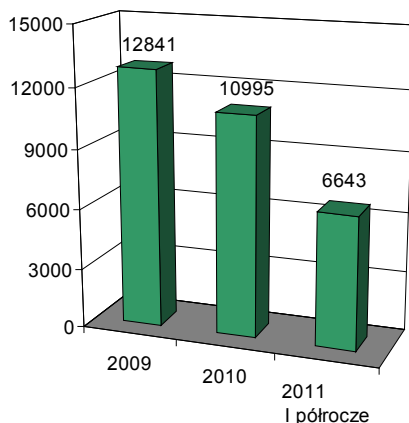
Rys. 1. Liczba zatrzymanych klusowników

Wykroczenia

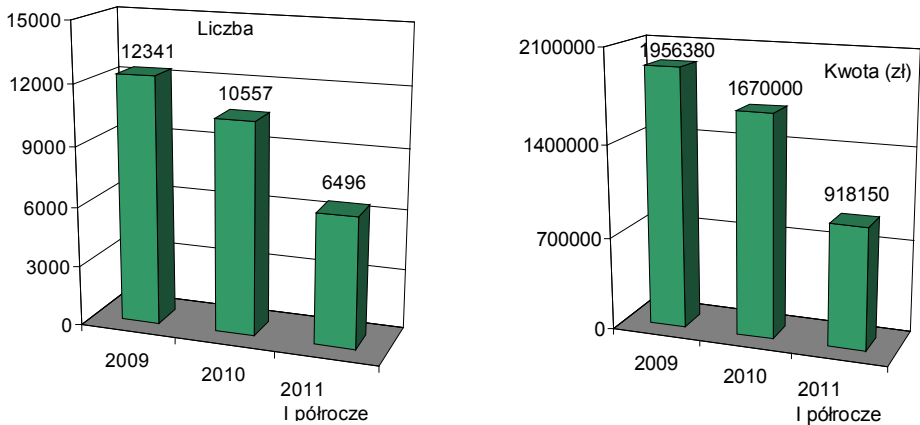
Podobnie sytuacja wygląda z wykroczeniami. Wyraźnie widać tendencję spadkową liczby ujawnianych wykroczeń, co świadczy o dobrej pracy służb odpowiedzialnych za ochronę wód – policji i PSR.

Mandaty karne

Liczba nałożonych mandatów karnych, które są bezpośrednią konsekwencją popełnionych wykroczeń potwierdza tezę, że obserwujemy spadek liczby ujawnianych wykroczeń (rys. 3). Należy zwrócić uwagę, że pomimo bardzo ograniczonych możliwości etatowych, PSR nakłada dużą liczbę mandatów karnych. Jak obrazuje to wykres, w skali roku mamy do czynienia z liczbą ponad 10 tys. grzywien na łączną kwotę ponad 1,6 mln zł.

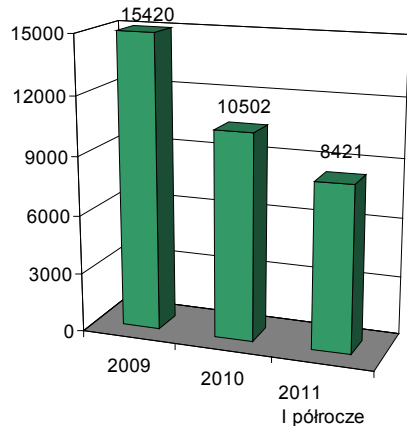
Rys. 2. Liczba wykroczeń

Rys. 3. Liczba mandatów i ich kwota

Zatrzymany sprzęt służący do popełnienia przestępstw i wykroczeń

Na rysunku 4 przedstawiono liczbę zatrzymanego sprzętu. W 2010 roku obserwowano znaczny spadek w stosunku do 2009 roku. Wpłynęły na to akcje przeprowadzane wspólnie z policją i strażą graniczną na bazarach, które pozbawiły kłusowników tanich źródeł zaopatrywania się w sprzęt kłusowniczy. Akcje na targowiskach rozpoczęto w 2009 roku i odniosły one dobry skutek, ponieważ nie tylko ograniczono handel sieciami na bazarach, ale również coraz mniej tego typu narzędzi strażnicy odnajdowali w wodzie.

Rys. 4. Liczba zatrzymanego sprzętu

Mapa zagrożeń kłusownictwem rybackim w Polsce

Zagrożenia kłusownictwem rybackim na naszych wodach śródlądowych przedstawiono na mapie Polski ukazującej województwa, w których odnotowano najczęściej zdarzeń, przyjmując jako kryterium oceny łączną liczbę ujawnianych przestępstw i wykroczeń. Kolorem czerwonym zaznaczono województwa o największej presji. Są to województwa: warmińsko-mazurskie, a więc kraina tysięcy jezior oraz województwo mazowieckie z trzema wielkimi rzekami nizinnymi: Wisłą, Bugiem i Narwią. Ponadto, zaznaczono kolorem różowym województwo dolnośląskie – rzekę Odrę, liczne zbiorniki zaporowe oraz stawy hodowlane – również o znacznej presji kłusowniczej.

Wskaźnik liczby naruszeń przepisów prawa:

- czerwony – powyżej 1500 naruszeń rocznie,
- różowy – od 1000 do 1500 naruszeń rocznie,
- żółty – od 500 do 1000 naruszeń rocznie,
- niebieski – od 200 do 500 naruszeń rocznie,
- zielony – poniżej 200 naruszeń rocznie.

Dane przedstawione w opracowaniu dowodzą, że działania podejmowane przez Państwową Straż Rybacką na rzecz zwalczania klusownictwa odnoszą zamierzony skutek. Porównując wyniki pracy patroli PSR w roku 2010 roku z danymi z 2009 (przyjmując do analizy jako miarodajne dane za pełne lata), obserwowano spadek przestępstw i wykroczeń określonych w Ustawie o rybactwie śródlądowym.

Rys. 5. Mapa zagrożeń klusownictwem rybackim w Polsce

Fot. 1. Patrol PSR z warszawskiego posterunku w rejonie działań

Fot. 2. Klusownicy zatrzymani przez strażników z ciechanowskiego posterunku PSR

Fot. 4. Szkolenie strzeleckie dla strażników przeprowadzane przez policjantów

Fot. 5. Szkolenie z taktyki i techniki podejmowania interwencji prowadzone przez straż graniczną

Fot. 6. Ustalanie danych osobowych przez patrol PSR